

*Др Вељко Турањанин, ванредни професор  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу  
ORCID: 0000-0001-9029-0037*

*Изворни научни рад  
УДК: 343.123:349.6  
343.123:502.131.1  
DOI: 10.46793/XXIMajsko.307T*

## **ИЗМЕЋУ КАЗНЕ И РЕПАРАЦИЈЕ: НАЧЕЛО ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У КОНТЕКСТУ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА\***

### ***Резиме***

*Аутор се бави применом начела опортунитета у кривичном гоњењу у Републици Србији, с посебним фокусом на кривична дела против животне средине. Анализира нормативне основе и практичну примену услова за одлагање кривичног гоњења, указујући на растући значај опортунитета као инструмента унапређења ефикасности кривичног поступка. Посебан акценат стављен је на улогу јавног тужиоца у процени целисходности гоњења и врсте наложених обавеза, као и на репаративни потенцијал мера као што су уплата новца, накнада штете и друштвено-користан рад. На основу анализе података за период од 2020. до 2022. године, утврђено је да се најчешће примењивана мера односи на новчане уплате, док су мере са директним утицајем на животну средину маргинализоване. Регионалне разлике у примени овог института додатно указују на потребу за уједначавањем праксе. Аутор закључује да је начело опортунитета значајан, али недовољно искоришћен механизам у борби против еколошког криминала и истиче потребу за снажнијим ослањањем на ресторативне приступе у циљу постизања одрживог развоја.*

**Кључне речи:** *опортунитет, кривично гоњење, животна средина, јавни тужилац, ресторативна правда, еколошки криминал, Србија.*

### **1. Увод**

Већ дужи низ година широм европског континента у јеку су расправе у вези са ефикасношћу кривичног поступка,<sup>1</sup> а кривичнопроцесни системи

---

\* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

широм света суочени су чињеницом да су судови преоптерећени предметима. То није могло да заобиђе ни Србију. Због тога је последњу деценију XX века обележила јака легислативна активност европских држава на пољу кривичног поступка, при чему су законодавци деловали под утицајем, пре свега, спољних фактора, који се првенствено огледају у ставовима Европског суда за људска права и слободе, а потом националном судском праксом и теоријским схватањима.<sup>2</sup> У том периоду европски кривични поступци су били подељени у више група, па тако на једној страни имамо бивше социјалистичке државе, утемељене на полазиштима Основа кривичног законодавства СССР, а чији се утицај проширио и на друге социјалистичке државе. На другој страни су старе западноевропске државе које су имале поједине заједничке историјске нити у развоју, с тим што су се међу њима појавиле и оне са самосталним правцем развоја, попут Велике Британије.<sup>3</sup> У појединим државама англосаксонског правног система консенсуални начини решавања кривичних поступака нису били ништа страно, али је то схватање на европско-континенталном подручју било неодрживо. Но, такво стање је постепено почело да се мења након Другог светског рата.

Једно од најбољих запажања савременог кривичнопроцесног система, које се додуше односи на Енглеску, али је применљиво на готово сва савремена законодавства, дао је Дејвид Роуз. Према њему, енглески кривични систем је у кризи без прецедента, његова решења су нејасна и често штетна; у времену у ком је стопа криминалитета достигла високу тачку, систем није у стању да идентификује извршиоце кривичних дела, окривљују се невини док криви одлазе слободни, а често никада не буду процесуирани.<sup>4</sup> Управо због тога, свака држава треба да има систем суђења у који грађани могу да имају поверење. Наивна је помисао да кривични систем може да решава друштвене

---

<sup>1</sup> О ефикасности и ефективности, као елементима рационалности кривичног поступка видети: Бркић, С., *Рационализација кривичног поступка и упрошћене процесне форме*, Нови Сад, 2004.

<sup>2</sup> Krapac, D., *Some Trends in Continental Criminal Procedure in Transition Countries of South-Eastern Europe*, Зборник радова: Jackson, J., Langer, M., Tillers, P. (ур.), *Crime, Procedure and Evidence in a Comparative and International Context – Essays in Honour of Professor Mirjan Damaška*, Oxford – Portland, 2008, стр. 119.

<sup>3</sup> Павишић, Б., *Нови хрватски закон о казненом поступку*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, вол. 15, бр. 2/2008, стр. 491; Бубаловић, Т., *Нови концепт и нова законска рјешења у Закону о казненом поступку Републике Хрватске од 15. 12. 2008. године*, Анали Правног факултета Универзитета у Зеници, вол. 3, бр. 6/2010, стр. 9–10.

<sup>4</sup> Rose, D., *In the Name of the Law: The Collapse of Criminal Justice*, London, 1996, предговор књиге.

проблеме,<sup>5</sup> а, немогућа је претпоставка да можемо да створимо систем у коме неће постојати грешке. Оне се, с времена на време, дешавају и неизбежне су.<sup>6</sup>

Дакле, у свим законодавствима се као кључна компонента кривичног поступка издвојила ефикасност. У литератури се наводи више разлога за издвајање ефикасности кривичног поступка као најбитније компоненте његове реформације, па можемо издвојити два основна. Прво, једино ефикасан кривични поступак може бити успешан инструмент у борби против криминалитета, који одговара циљевима генералне и специјалне превенције. Друго, суђењем које траје разуман рок, доприноси се заштити основних људских права и слобода.<sup>7</sup> Ефикасност посматрана из угла кривичног процесног права даје нам одговор на питање да ли се кривични поступак води увек онда када му по закону има места и да ли се током његовог трајања примењују релевантне законске одредбе, односно, одговарајуће кривичне санкције у случају њиховог непридржавања.<sup>8</sup> Само ефикасним кривичним поступком можемо постићи и остварити сврху вођења кривичног поступка и кажњавања учиниоца. Сасвим логично питање, које је већ дуго заокупљало пажњу правничке, али и лаичке јавности, била је сврха кажњавања извршиоца кривичних дела након што протекне више година од његовог извршења.<sup>9</sup> Законодавац је тражио нова и боља решења којим би постепено превазишао тај проблем. За сада, имплементираним решењима је створена нормативна база за бољи и ефикаснији поступак.

Сматра се да ефикасан кривични поступак има у својој основи две међусобно повезане и нераздвојне компоненте. Прво, трајање кривичног поступка. Само кривични поступци који трају релативно кратко време, дакле, они који се одликују брзином, могу бити ефикасни. На тај начин, остварује се и сама сврха кажњавања. Ипак, брзина одвијања суђења и завршетка кривичног поступка не сме ићи на уштрб права окривљеног. Окривљени увек поседује сва права која су загарантована законом и међународним актима. Из овог можемо

---

<sup>5</sup> Pizzi, W., *Trials without Truth: Why Our System of Criminal Trials Has Become an Expensive Failure and What We Need to Do to Rebuild It*, New York and London, 1999, стр. 69.

<sup>6</sup> Laudan, L., *Truth, Error, and Criminal Law*, Cambridge, 2006, стр. 4.

<sup>7</sup> Бејатовић, С., *Споразум о признању кривичног дела и друге поједностављене форме поступања у кривичном процесном законодавству Србије као Инструменти нормативне ефикасности кривичног поступка*, Зборник радова: Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савета Европе, књ. 4, Крагујевац, 2009, стр. 85–86.

<sup>8</sup> Бркић, С., *Поједностављене форме кривичног поступања и поступак њиховог озакоњења у Републици Србији*, Зборник радова: Законодавни поступак и казнено законодавство, Београд, 2009, стр. 163; Циглер, С., *Тезе о економичности кривичног поступка*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1–2/2009.

<sup>9</sup> По речима Маркуса Фелсона, ефикасан кривични систем се може мерити са врлом пећи. Једноставно, ако ставимо руку на њу, бол, макар и незнатан, наступа одмах, али ако бол наступи само једном у 500 пута, и то након више месеци, таква пећ није ефикасна. Фелсон, М., *Злочин и свакодневни живот*, Београд, 2011, стр. 32.

да извучемо и другу компоненту ефикасног кривичног поступка – његову законитост. Само законит кривични поступак, који траје разуман временски период, може се сматрати ефикасним. Другим речима, ефикасан кривични поступак је онај поступак у којем је, у реално кратком временском интервалу од његовог покретања до окончања, уз поштовање законитости његовог вођења, донесена правилна и легална правноснажна судска одлука.<sup>10</sup>

Повећање ефикасности кривичног поступка тражи се у мерама убрзања претходног кривичног поступка (пре свега ширењем примене употребе принципа опортунитета), и у увођењу једноставнијих форми поступања у лакшим кривичним стварима, споразума о признању кривичног дела, проширењу функционалне надлежности судије појединца, смањењу броја ванредних правних лекова итд.<sup>11</sup> Законодавац је 2001. године почео да ствара јаку нормативну основу за ефикасан кривични поступак, остављајући простор за ширење обима примене постојећих, али и увођење нових поступака. Поједини поступци нису до краја оправдали очекивања од свог увођења, али су донекле заживели у пракси. Будући да су наши правници стасали на традиционалном кривичном поступку, сматрамо да ће требати времена да се таква свест измени. Довољно охрабрен применом постојећих решења, законодавац је кренуо још даље и дубље у законодавне промене. Доносећи нови ЗКП Србија је напустила изграђену кривичнопроцесну традицију, следећи „глобални узор“, што се пореди са поступком доношења истоименог законског текста из 1948. године – не толико због потребе да се кривични поступак учини бољим, него из жеље за приближавањем моћнијој држави.<sup>12</sup> Вођење редовног кривичног поступка у све већем броју држава је у опадању, а уместо тога, нови модел који спроводе законодавци се састоји, најчешће, у тужилачким понудама бенефиција у погледу кажњавања окривљеним у замену за својеврсне акте самоосуде. При том, овај начин поступања се појављује у две варијанте, од чега прву чине понуде у виду „узми или остави“, док другу, далеко интересантнију,

---

<sup>10</sup> О томе више у Turanjanin, V., *The Principle of Immediacy Versus the Efficiency of Criminal Proceedings: Do Changes in the Composition of the Trial Panel Violate the Right to a Fair Trial?*, Nordic Journal of Human Rights, 39(1), 2021, стр. 73–87. <https://doi.org/10.1080/18918131.2021.1923242>; Радуловић, Д., *Ефикасност кривичног поступка и њен утицај на сузбијање криминалитета*, Зборник радова: Реалне могућности кривичног законодавства у сузбијању криминалитета, Београд, 1997, стр. 187; Бејатовић, С., *Трајање кривичног поступка као квалитативна компонента његове ефикасности и његов утицај на превенцију криминалитета*, Зборник радова: Деликти насиља, Београд, 2002, стр. 209.

<sup>11</sup> Бејатовић, С., *Мере за повећање ефикасности и поједностављење кривичног поступка*, Зборник радова: Основне карактеристике Предлога новог југословенског кривичног законодавства, Београд, 2000, стр. 145.

<sup>12</sup> Илић, Г., *Порекло и искуства Србије са јавнотужилачком истрагом*, Зборник радова: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена, Београд, 2013, стр. 98.

представљају преговарања око уступака окривљеном у замену за признање.<sup>13</sup> Овакви модели располагања кривичним поступком пронађени су у упоредном законодавству. Услед испреплетености и дејства различитих фактора, преговарачка правда заузима све значајније место у националним законодавствима.<sup>14</sup> Одлучујући подстрек за то је дошао од стране Савета Европе, који је Препоруком R (87) 18 од 17. септембра 1987. године предложио поступак признавања извршења кривичног дела као инструмент убрзања кривичног поступка.

## **2. Начело опортунитета кривичног гоњења у кривичном законодавству Републике Србије**

Начело опортунитета кривичног гоњења је једно не само од важнијих начела у кривичнопроцесном законодавству уопште већ и једно од његових актуелнијих питања. У прилог исправности овакве констатације говори и чињеница да је управо начело опортунитета кривичног гоњења једно од главних питања реформе кривичнопроцесних законодавастава уопште у последњих неколико деценија његовог развоја. Ово не само због његовог значаја већ и чињенице да његова нормативна разрада није нимало лака. Постоји не мали број отворених питања начина нормирања начела, питања у чијој се разради мора водити рачуна о низу елемената који морају бити у складу са основним обележјима и *ratio legis* озакоњења поједностављене форме поступања уопште са једне стране и правном традицијом конкретног кривичнопроцесног законодавства са друге стране, што мора се признати није лако усагласити.

У упоредном кривичнопроцесном законодавству, у већини земаља посебно европско-континенталног правног система начело легалитета представља правило, док је начело опортунитета изузетак (Немачка, Холандија, Шведска и др.). Међутим, постоје земље у којима начело опортунитета представља правило и чија кривична законодавства су утемељена на идеји постојања не само стварних и правних разлога за кривично гоњење, већ и сврсисходности са аспекта јавног интереса, из чега произилази да кривично гоњење може изостати и када не би било у јавном интересу. У складу са начелом легалитета, у кривичнопроцесном законодавству Немачке обавеза кривичног гоњења је предвиђена пар. 152. *StPO*, према којем је "државно тужилаштво обавезно да у свим случајевима, осим када је законом неко други за то одређен, врши кривично гоњење, под условом да постоји довољно чињенично уприште, односно да постоји довољан степен сумње о извршењу

---

<sup>13</sup> Damaška, M., *Negotiated Justice in International Criminal Courts*, International Journal of Criminal Justice, vol. 2, 2004, стр. 1019.

<sup>14</sup> Tulkens, F., *Negotiated Justice*, у: M. Delmas-Marty, J. R. Spencer (ур.), *European Criminal Procedures*, Cambridge, 2002, стр. 645.

кривичног дела и конкретном лицу као његовом извршиоцу.<sup>15</sup> Такође, у кривичнопроцесном законодавству Швајцарске је усвојен принцип легалитета и с обзиром на низ специфичности када је реч о прокламацијама кривичног поступка Швајцарске, одступања од начела легалитета, односно увођење умереног принципа опортунитета је прихваћено уз критички тон аргументација. У складу са начелом легалитета, јавни тужилац је дужан да подигне оптужницу кад год има довољно доказа да се верује да је учињено кривично дело (чл. 7. CCrP<sup>16</sup>).

### **3. Одлагање кривичног гоњења према пунолетним лицима: важеће законско решење**

Условљени опортунитет кривичног гоњења код пунолетних учинилаца кривичних дела предвиђен је у чл. 283. ЗКП. Према наведеној законској одредби постоје три кумулативно предвиђена услова за могућност практичне примене овог вида начела опортунитета кривичног гоњења. Прво, да постоји потребан степен сумње о извршењу конкретног кривичног дела од стране осумњиченог. Друго, да су у питању кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година<sup>17</sup>. Треће, да осумњичени прихвати да испуни једну или више од следећих обавеза:

1. да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету;<sup>18</sup>

---

<sup>15</sup> Roxin, C., *Strafrecht-Algemeiner Teil*, Band I, Verlag C.H.Beck Munchen, 2006, стр. 1035.

<sup>16</sup> Под CCrP се подразумева Законик о кривичном поступку Швајцарске, The Swiss Code of Criminal Procedure (Schweizerische Strafprozessordnung), October 5, 2007, (AMTLICHE SAMMLUNG DES Bundesrechts [AS] 1881 (2010), [https:// www. admin. ch/ opc/en/classified-compilation/20052319/index.html](https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/20052319/index.html).

<sup>17</sup> С обзиром на чињеницу да је овај услов могућности примене овог вида начела предвиђен алтернативно, а не кумулативно примена одлагања кривичног гоњења није могућа за кривична дела за која је новчана казна, као споредна, кумулативно прописана уз казну затвора. У таквом случају њено изрицање је обавезно, чак и у ситуацији када се ради о казни затвора краћој од пет година. С друге стране у случају стицаја кривичних дела могућа је примена одлагања кривичног гоњења под претпоставком испуњености формалног услова за свако кривично дело које је обухваћено стицајем. Међутим, у том случају потребно је посебно ценити целисходност предузимања кривичног гоњења са аспекта јавног интереса, што мора бити посебно образложено.

<sup>18</sup> Ову обавезу јавни тужилац може наложити осумњиченом уколико се ради о кривичном делу које има последицу у кривичноправном смислу, која може постојати како у случају кривичних дела повреде, тако и у случају кривичних дела угрожавања, под условом да у међувремену штета није већ надокнађена, односно штетна последица није отклоњена. Законодавац овде не прецизира, али следи закључак да јавни тужилац одлучује о реално утврђеној висини штете. Висина износа накнаде штете, по правилу, треба да одговара висини постављеног имовинскоправног захтева оштећеног, али не у сваком случају, јер се може десити да оштећени постави нереалан, превисок

2. да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе;
3. да обави одређени друштвенокорисни или хуманитарни рад;<sup>19</sup>
4. да испуни доспеле обавезе издржавања;
5. да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога;
6. да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања;
7. да изврши обавезу установљену правноснажном одлуком суда, односно поштује ограничење утврђено правноснажном судском одлуком.

У случајевима када су у конкретној кривичној ствари испуњена сва три услова јавни тужилац *in concreto* цени да ли је целисходно покретати кривични поступак или не. Јавни тужилац целисходност цени са становишта јавног интереса, односно да ли је у јавном интересу да се учинилац кривично гони или не. Јавни интерес, без обзира да ли је дефинисан законски, доктринарно, преко виших инстанци (Министарство правде и др.) или на основу заједничке одлуке, чини основ дискреционе одлуке јавног тужиоца по овом питању. Аспект целисходности јавни тужилац процењује на основу природе кривичног дела, чињеница под којима је дело учињено, личности учиниоца кривичног дела (да ли се ради о примарном учиниоцу или повратнику, његово понашање после

---

имовинскоправни захтев. У тој процени јавни тужилац, ради објективности и заштите интереса оштећеног, приликом утврђивања висине причињене штете мора да се придржава Закона о облигационим односима и сходно томе одређује врсту, износ, начин и рок остварења имовинскоправног захтева. Када оштећени сматра да му није накнађен пун износ штете, било због изгубљене добити или евентуално лоше процене од стране јавног тужиоца по његовом мишљењу, може поднети тужбу у парничном поступку против осумњиченог. Сходно овом, услови за налагање ове обавезе су: да је штетна последица, односно причињена штета настала услед извршења кривичног дела, односно као последица кривичног дела и да није у међувремену надокнађена; да постоји предлог, односно имовинско-правни захтев оштећеног. Тужилац не може по службеној дужности, без предлога-захтева оштећеног да наложи ову врсту обавезе. С обзиром на ово јавни тужилац треба да позове оштећеног како би се изјаснио на ову околност. Предлог-захтев оштећеног не мора да буде поднет у посебној форми. Може да се констатује и на записник о испитивању или у службеној белешци; да испуњење наложене обавезе у целости зависи од осумњиченог, а не од трећих лица.

<sup>19</sup> Имајући у виду сличност ове обавезе са казном рада у јавном интересу (чл. 52 Кривичног законика), приликом њеног налагања осумњиченом, јавни тужилац треба да има у виду врсту кривичног дела и личност учиниоца, с тим што посебно треба да цени његову спремност да обавља рад у јавном интересу, водећи рачуна о способностима, стручним знањима и здравственом стању осуђеног. Јавни тужилац не може наложити ову обавезу без пристанка осумњиченог на конкретан друштвенокорисни или хуманитарни рад. Друштвенокорисни или хуманитарни рад у смислу одредбе члана 283. ЗКП представља рад који је користан за друштво, који нема за циљ остваривање прихода, не вређа људско достојанство и који има за циљ да осумњичени развије одговорнији однос према друштву и заједници, као и да боље разуме последице својих поступака.

учињеног кривичног дела, да ли постоји стварно кајање и др ), те да ли се може и применом овог вида начела опортунитета постићи сврха кажњавања предвиђена чл. 42. КЗ.<sup>20</sup>

Као што је то већ констатовано, јавни тужилац може према осумњиченом одредити једну или више обавеза. Законодавац не ограничава јавног тужиоца на број обавеза које ће одредити према осумњиченом, па јавни тужилац може осумњиченом наложити да у одређеном року изврши једну или више од наведених обавеза, под условом да то осумњичени прихвати. Уколико је одређено више обавеза, оне могу бити одређене само кумулативно. Није дозвољено алтернативно или условно одређивање обавеза, с тим да је могућа замена одређене обавезе под условом да првобитно одређена обавеза није могла бити извршена из објективних и оправданих разлога или да обавезу није могуће спровести на начин који је наложен или на предмету који је одређен.

Начин извршења наложене обавезе зависи, пре свега, од врсте и природе обавезе и конкретизује се у наредби о одлагању кривичног гоњења. Један од елемената наредбе, када је реч о овом њеном аспект, је и конкретизација рока за извршење наложене обавезе и он не може бити дужи од годину дана. У случају одређивања рока у краћем трајању од његовог максимума исти може бити продужен уколико се утврди да осумњичени, из ванредних и оправданих разлога, који су ван његове воље или његових могућности није извршио у потпуности наложену обавезу (болест, отказ и сл.).

Предлог за примену одлагања кривичног гоњења може дати јавни тужилац или осумњичени, односно његов бранилац с тим да је доношење одлуке о предлогу у искључивој надлежности јавног тужиоца. У случају да предлог потиче од јавног тужиоца, сагласност за примену даје искључиво осумњичени. Изузетно, сагласност може бити дата и преко браниоца, али је у том случају потребно да бранилац буде овлашћен специјалним пуномоћјем. Уколико предлог потиче од осумњиченог или његовог браниоца, јавни тужилац може предлог да прихвати само уколико из навода поднете кривичне пријаве и прилога уз кривичну пријаву, односно евентуално извршених провера и прикупљених доказа, утврди да су испуњени услова за примену овог вида начела опортунитета, као и да се његовом применом може очекивати испуњење предње наведених циљева.

Након сагласности воља јавног тужиоца и осумњиченог, избора обавезе, начина и рока извршења, јавни тужилац доноси наредбу о одлагању кривичног гоњења која садржи личне податке осумњиченог, опис и назив кривичног дела које се осумњиченом ставља на терет са правном квалификацијом, као и врста

---

<sup>20</sup> *Приручник за примену начела опортунитета кривичног гоњења*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019, стр. 17.



обавезе, начин и рок извршења и правну поуку о последицама извршења, односно неизвршења наложене обавезе и образложење.<sup>21</sup>

Надзор над извршењем наложене обавезе обавља повереник из органа управе надлежан за извршење кривичних санкција у складу са Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера.<sup>22</sup> У том циљу, јавни тужилац је дужан да достави повереничкој канцеларији наредбу о одлагању кривичног гоњења у року од три дана од дана доношења одлуке. Повереник има право непосредног надзора над извршењем обавезе и дужност обавештавања јавног тужиоца уколико осумњичени не испуњава обавезе, наступе околности које спречавају извршење обавеза и о томе сачињава извештај који доставља јавном тужиоцу.

Када је реч о могућим обавезама које могу бити наметнуте осумњиченом посебну пажњу заслужује обавеза из тач. 2. (да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе)<sup>23</sup>. Ово пре свега из разлога што је, посматрано са аспекта праксе, ово не само најчешћа већ скоро и једина обавеза која се налаже осумњиченом према којем се примењује овај вид начела опортунитета кривичног гоњења према пунолетним учиниоцима кривичних дела, што је чини се, не без разлога, предмет критике.<sup>24</sup>

---

<sup>21</sup> Образложење наредбе о одлагању кривичног гоњења треба да садржи: наводе из кривичне пријаве; ко је предложио примену начела опортунитета и када; разлоге о оправданости одлагања кривичног гоњења; констатацију да је осумњичени упознат са последицама испуњења и неиспуњења обавезе, уз навођења начина на који му је поука дата; поуку у погледу евентуалног имовинскоправног или регресног захтева; начин вршења надзора над извршењем обавезе и поуку о недозвољености приговора као правног средства из чл. 51. ЗКП.

<sup>22</sup> Сл. гласник РС, бр. 55/2014 и 87/2018.

<sup>23</sup> Средства добијена овом мером се додељују хуманитарним организацијама, фондовима, јавним установама или другим правним или физичким лицима, по спроведеном јавном конкурс, који расписује министарство надлежно за правосуђе (чл. 283. ст. 4. ЗКП). Јавни конкурс спроводи комисија коју образује министар надлежан за правосуђе. Изузетно, комисија може, на захтев физичког лица, по спроведеном јавном конкурс, који расписује министарство надлежно за правосуђе, предложити да се наведена средства доделе ради лечења детета у иностранству, ако средства за лечење нису обезбеђена у Републичком фонду за здравствено осигурање. Спровођење јавног конкурса, критеријуми за расподелу средстава, састав и начин рада комисије уређује се актом министра надлежног за правосуђе. Одлуку о расподели средстава доноси Влада (чл. 283. ст. 8. ЗКП). Након истека рока за извршење обавезе, означеног у наредби, јавни тужилац ће проверити да ли је осумњичени извршио обавезу и након тога донети решење о одбацивању кривичне пријаве. Решење о одбацивању кривичне пријаве јавни тужилац доставља оштећеном, осумњиченом и браниоцу уколико га има.

<sup>24</sup> Види: *Приручник за примену начела опортунитета кривичног гоњења*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019. Истовремено, Нацртом Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку из 2024. године унете су важне измене у погледу начела опортунитета. Будући да у време истраживања, као и у време писања овог рада, измене и допуне нису ступиле на снагу, овде неће бити предмет детаљнијег

Крајњи резултат овог вида начела опортунитета кривичног гоњења у случају да осумњичени поступи по наложеном у наредби је одбачај кривичне пријаве и на тај начин дефинитивно решење предметне кривичне ствари.<sup>25</sup>

---

објашњавања. Јавни тужилац, по прибављеном мишљењу оштећеног може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година и новчана казна, као и за кривична дела за која је законом прописано обавезно изрицање мере безбедности уз наведене казне, ако нађе да не би било у јавном интересу вођење кривичног поступка, с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, степен кривице, ранији живот осумњиченог, његова лична својства и однос према оштећеном, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза: да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету; да на рачун прописан за уплату јавних прихода уплати одређени новчани износ, који се користи за хуманитарне сврхе, или друге јавне сврхе; да обави одређени друштвено-користан или хуманитарни рад; да испуни доспеле обавезе издржавања; да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога; да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања. У наредби о одлагању кривичног гоњења јавни тужилац ће одредити начин и рок у којем осумњичени мора извршити преузете обавезе, који не може бити дужи од шест месеци. Надзор над извршењем обавеза обавља повереник из органа управе надлежног за послове извршења кривичних санкција, у складу са прописом који доноси министар надлежан за послове правосуђа. Ако осумњичени у року изврши обавезу, јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити подносиоца кривичне пријаве и оштећеног. Решење садржи одлуку о трошковима које је осумњичени скривео, а исто ће јавни тужилац доставити осумњиченом и оштећеном са поуком да имовинскоправни захтев може остварити у парници. Против овог решења жалба није дозвољена. Осумњичени у односу на ког је кривична пријава одбачена не може се поново гонити за кривично дело за које је донето решење о одбацивању кривичне пријаве. Средства прикупљена у хуманитарне сврхе се додељују хуманитарним организацијама, фондовима, јавним установама или другим правним или физичким лицима, по спроведеном јавном конкурс, који расписује министарство надлежно за послове правосуђа. Јавни конкурс спроводи комисија коју образује министар надлежан за послове правосуђа. Изузетно, комисија може, на захтев физичког лица, без спровођења јавног конкурса, предложити да се средства доделе ради лечења детета у иностранству, ако средства за лечење нису обезбеђена у Републичком фонду за здравствено осигурање. Спровођење јавног конкурса, критеријуми за расподелу средстава, састав и начин рада комисије уређују се актом министра надлежног за послове правосуђа, а одлуку о расподели средстава доноси Влада.

<sup>25</sup> Оштећени ни овде нема право покретања поступка преиспитивања исправности овакве одлуке јавног тужиоца. Односно, не постоји ниједан облик институционалне контроле исправности такве одлуке јавног тужиоца. Истовремено, оваква одлука представља пресуђену ствар и не може се поново водити кривични поступак, иако Законик о кривичном поступку не предвиђа ову забрану. Међутим, начело *ne bis in idem* је овде заступљено, а исти став је заступљен и у кривичном праву Европске уније. Видети шире у Mitsilegas, V., *EU Criminal Law*, Hart, 2022.

Дакле, начело опортунитета кривичног гоњења садржи овлашћење јавног тужиоца да по дискреционој оцени одлучи о вршењу функције кривичног гоњења. Нормирано је као изузетак који може и треба да буде примењен само у оним случајевима када је то предвиђено законом и када би процесуирање конкретног кривичног случаја било друштвено неоправдано, тј. када би било више штете него користи од процесуирања предметне кривичне ствари. На овом становишту, сасвим оправдано, стоји и Уставни суд Републике Србије када констатује „да тужилаштво приликом разматрања примене начела опортунитета кривичног гоњења, осим испуњености формалних услова из чл. 283. ЗКП-а, у сваком конкретном случају оцењује и да ли је одлагање гоњења и одбацивање кривичне пријаве целисходно са аспекта јавног интереса или је пак потребно спровести кривични поступак, без обзира на испуњеност формалних услова за примену начела опортунитета“.<sup>26</sup>

Имајући у виду *ratio legis* озакоњења начела опортунитета кривичног гоњења, као и чињеницу његове изузетно велике примене у јавнотужилачкој пракси у Републици Србији (посматрано уопште),<sup>27</sup> очекивати је да оно заузима једно од значајнијих места у казненој политици наших јавних тужилаштава и код кривичних дела против животне средине. Ово тим пре што законодавац дозвољава могућност примене начела, посебно његовог кључног вида (условног одлагања кривичног гоњења) код највећег броја кривичних дела против животне средине или највећег броја облика појединих кривичних дела из ове групе.<sup>28</sup> У циљу давања одговора на питање да ли су ова очекивања наше стручне, и не само стручне, јавности испуњена када су у питању кривична дела против животне средине истраживање је обухватило и овај сегмент јавнотужилачке казнене политике.<sup>29</sup>

#### **4. Примена начела опортунитета у кривичном гоњењу и заштита животне средине**

Развој кривичнопроцесног законодавства Републике Србије, који је започет усвајањем Законика о кривичном поступку 2001. године и који се

---

<sup>26</sup> Одлука Уставног суда Србије, Уж.бр. 7951/2015 (27.01. 2022).

<sup>27</sup> У последњих десетак година применом начела опортунитета кривичног гоњења (и једног и другог његовог вида) у Републици Србије се решава око 20% свих поднесених кривичних пријава. (Види: *Приручник за примену начела опортунитета кривичног гоњења*, Друго измењено и допуњено издање, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022).

<sup>28</sup> Када говоримо о кривичним делима против животне средине посебно је важно питање екоцида. Видети Ранђеловић, В., *Екоцид у међународном и националном кривичном праву*, Крагујевац, 2025.

<sup>29</sup> Детаљни резултати истраживања су објављени у Бејатовић, С., Докић, С., Турањанин, В., Чворовић, Д., Алимпић, М., Вучковић, Б., Милорадовић-Бјелица, Н., *Кривична дела против животне средине и казнена политика (норма, пракса и мере унапређења)*, Београд, 2024.

наставља кроз континуиране реформе, усмерен је ка повећању ефикасности кривичних поступака и унапређењу правосудног система. Један од најзначајнијих корака у том процесу било је увођење и проширење примене начела опортунитета кривичног гоњења, које је временом постало незаобилазан механизам у раду тужилаштва. Иако је у почетку примена овог начела изазвала одређене резерве, како у стручној, тако и у широј јавности, врло брзо је постало очигледно да оно представља користан инструмент за рационализацију кривичног правосуђа.<sup>30</sup>

Начело опортунитета омогућава јавном тужиоцу да дискреционо одлучи да ли ће покренути или одустати од кривичног гоњења у одређеним ситуацијама, уз могућност налагања обавеза осумњиченом као услов за одлагање поступка. Тиме се одступа од традиционалног начела легалитета, према којем је тужилац дужан да предузме кривично гоњење уколико постоје довољни докази о постојању кривичног дела. Примењује се у два основна облика – условним одлагањем кривичног гоњења, које је могуће код кривичних дела за која је забрањена казна до пет година затвора, и безусловним одбацијем кривичне пријаве, који се користи у случајевима када је максимална забрањена казна три године затвора и када тужилац процени да гоњење није целисходно.

У оквиру казнене политике у Републици Србији, начело опортунитета се све више користи као механизам за растерећење судова и повећање ефикасности правосудног система. Овај тренд није заобишао ни кривична дела против животне средине, за која законодавац оставља могућност примене начела опортунитета у значајном броју случајева. Иако би се могло очекивати да ће се овај институт користити у значајној мери у циљу бржег решавања мање тешких облика еколошког криминала, подаци показују да је удео његове примене у овом домену нешто нижи у односу на општу праксу тужилаштва у другим областима.

Истраживање спроведено на територији Републике Србије обухватило је више аспеката примене начела опортунитета у случајевима кривичних дела против животне средине. Анализирани су број и проценат наредби о условном одлагању кривичног гоњења у односу на укупно поднете кривичне пријаве, врсте обавеза које су налагане осумњиченима као услов за одлагање поступка, као и број случајева у којима је тужилаштво одлучило да безусловно одбаци кривичну пријаву. Увид у резултате истраживања открива да је условно

---

<sup>30</sup> Киурски, Ј., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, Београд, 2019, стр. 158; Ђокић, И., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, Зборник радова: Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, III део, Београд, 2009., стр. 301-316; Илић, Г., *Опортунитет кривичног гоњења и досадашња искуства у примени*, Зборник радова: Поједностављене форме поступања у кривичним стварима-Регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2013., стр. 323; Чворовић, Д., *Криминално-политичка оправданост, сврха и облици начела опортунитета кривичног гоњења*, Зборник радова: Опортунитет кривичног гоњења, Београд, 2009.

одлагање кривичног гоњења доминантан, а у многим случајевима и једини вид примене начела опортунитета. У укупном броју анализираних предмета, приближно 10,17% кривичних дела против животне средине решено је применом овог механизма, што представља знатно нижи проценат у односу на просечну учесталост примене начела опортунитета у другим врстама кривичних дела. Ова разлика указује на специфичност еколошког криминала, будући да су нека од дела која спадају у ову категорију, попут противправне изградње објеката који угрожавају животну средину, озбиљније природе и самим тим мање погодна за решавање кроз опортунитет.

Примећене су и значајне регионалне разлике у учесталости примене начела опортунитета. Највећи проценат случајева у којима је примењено условно одлагање кривичног гоњења забележен је на територији Апелационог јавног тужилаштва у Београду, док је најмањи проценат таквих одлука донет на подручју Апелационог јавног тужилаштва у Нишу. Ови подаци могу указивати на разлике у приступу и пракси појединих тужилаштава, али и на могуће разлике у структури еколошког криминала у различитим деловима Србије.

Што се тиче врсте кривичних дела у којима је примењено начело опортунитета, највећи број предмета односио се на шумску крађу, која је појединачно најзаступљеније кривично дело у овој области. Значајан број случајева односио се и на незаконит лов, као и на недозвољено прерађивање и складиштење опасних материја. Иако се могло очекивати да ће се примена опортунитета у већој мери односити и на кривична дела која укључују директно угрожавање животне средине, попут загађивања воде и земљишта, подаци показују да се он ретко користи у оваквим случајевима.

Посебан аспект истраживања односио се на анализу врста обавеза које су налагане осумњиченима у оквиру примене условног опортунитета. Најчешће прописивана мера била је уплата одређеног новчаног износа у хуманитарне или јавне сврхе, која је наложена у више од 70% случајева. Знатно ређе су налагане обавезе које су директно повезане са отклањањем последица кривичног дела, попут санације штете или надокнаде материјалне штете настале услед еколошког преступа. Оваква пракса указује на потенцијалне недостатке у систему, будући да би већи фокус на ресторативне мере могао допринети бољој заштити животне средине и смањењу штетних последица ових кривичних дела.

Коначно, анализа је показала да је безусловни одбачај кривичне пријаве изузетно ретка појава у пракси тужилаштава у вези са кривичним делима против животне средине. Од 161 анализираних предмета, само у једном случају је јавни тужилац донео одлуку о безусловном одбацивању пријаве, што указује да тужилаштва углавном не сматрају ова кривична дела нецелисходним за гоњење.

Закључак који се намеће јесте да је начело опортунитета постало важан инструмент у српском кривичноправном систему, али да његова примена у области кривичних дела против животне средине и даље има значајне недостатке. Како би се овај механизам у потпуности искористио у функцији заштите животне средине, неопходно је усмерити се ка већој примени мера које

доприносе санирању последица еколошког криминала, уместо што се ослања искључиво на новчане казне. Тиме би се начело опортунитета учинило не само инструментом рационализације правосуђа, већ и ефикасним средством у борби за очување животне средине.

## **5. Кривична дела против животне средине у Србији: општи преглед**

Током периода од 2020. до 2022. године, у Србији је поднето укупно 5.973 кривичне пријаве за кривична дела против животне средине. Уочљив је постепени пад у броју пријава, са 2.083 у 2020. години, 2.012 у 2021. години, на 1.878 у 2022. години. Овај тренд опадања може указивати на неколико фактора, укључујући промене у пријављивању и тужилачкој пракси, али и на могуће слабљење детекције и процесуирања ових дела. Истовремено, може бити и резултат побољшања у надзору, строже регулативе или смањене стопе криминалитета у области заштите животне средине.

Међу кривичним делима против животне средине, шумска крађа (чл. 275 КЗ) је доминантна, чинећи убедљиво највећи проценат укупних пријава. У 2020. години овај прекршај је чинио 83,77% свих пријава, у 2021. години 77,68%, а у 2022. години 75,56%. Иако је шумска крађа и даље најчешће кривично дело против животне средине, уочава се благо опадање њеног учешћа у укупним пријавама. Ово може бити последица појачаног надзора, промене у стратегијама борбе против шумске крађе или мањег броја извршених дела.

Још један значајан тренд уочава се код убијања и злостављања животиња (чл. 269 КЗ), чији број пријава је значајно порастао. Док је у 2020. години регистровано 122 случаја, овај број је 2021. скочио на 231, а 2022. је забележено 210 пријава. Овај пораст може бити резултат повећане свести јавности, строжег спровођења закона, као и појачане медијске пажње према случајевима злостављања животиња.

У области незаконитог лова (чл. 276 КЗ) и незаконитог риболова (чл. 277 КЗ), број пријава варира из године у годину. Незаконит лов је у порасту, са 85 пријава у 2020, 93 у 2021. и 97 у 2022. години, док незаконит риболов бележи благу флукуацију, са 20 пријава у 2020, 14 у 2021. и 18 у 2022. години.

Што се тиче кривичних дела повезаних са загађењем животне средине, број пријава остаје релативно низак. У 2020. години је забележено 20 пријава за загађење животне средине (чл. 260 КЗ), док је 2021. овај број опао на 14, али је 2022. поново износио 20 пријава. Слично томе, број пријава за уношење опасних материја у Србију и њихово недозвољено складиштење (чл. 266 КЗ) остао је константно низак – 10 у 2020, 7 у 2021, и 7 у 2022. години.

С друге стране, пораст броја пријава за оштећење животне средине (чл. 264 КЗ) у 2022. години представља значајан податак. Док је у 2020. години регистровано само 5 случајева, а у 2021. 6 случајева, у 2022. години тај број је

скочио на 16, што указује на веће ангажовање институција у борби против овог вида криминала.

Укупни подаци показују неколико значајних трендова. С једне стране, укупан број кривичних пријава опада, али истовремено нека специфична кривична дела, попут злостављања животиња или оштећења животне средине, бележе пораст. Такође, примећује се благо смањење удела шумске крађе у укупном броју кривичних пријава, што може бити резултат појачане контроле и превентивних мера.

## **6. Анализа примене начела опортунитета на територији Републике Србије**

Национални подаци о примени начела опортунитета у Републици Србији у периоду од 2020. до 2022. године показују релативну конзистентност у проценту одлагања кривичног гоњења. Укупно је у том периоду условно одложено 373 кривична гоњења, што у просеку износи 10,17% свих поднетих кривичних пријава. Годишњи подаци откривају мање варијације: 2020. године забележен је проценат од 10,19%, 2021. године 10,07%, а 2022. године 10,23%. Ова стабилност указује на устаљену праксу јавних тужилаштва у примени опортунитета, без значајних осцилација у зависности од године.

Међутим, детаљнија анализа открива важне разлике у примени овог института у односу на врсте кривичних дела против животне средине. Најчешће кривично дело код којег се примењује опортунитет јесте шумска крађа (чл. 275 КЗ), са највећим бројем случајева у све три године (83 у 2020, 79 у 2021. и 93 у 2022. години). Иако удео примене варира, у просеку се креће око 10% свих поднетих пријава за ово кривично дело. Овај податак је значајан јер указује да је шумска крађа, као кривично дело које има директан утицај на природне ресурсе, подложно опортунитету у релативно великом броју случајева.

Са друге стране, кривично дело уношење и недозвољено складиштење опасних материја (чл. 266 КЗ) такође има високу стопу примене опортунитета. У 2020. години ова мера је примењена у 40% случајева, док је у 2022. години тај проценат достигао 22,22%. Ови подаци су посебно значајни јер се ради о кривичним делима са потенцијално високим ризиком по здравље људи и животну средину. Када је реч о уништењу, оштећењу или недозвољеном изношењу заштићених природних добара (чл. 265 КЗ), удео примене опортунитета је један од највиших – 50% у 2020. и 2021. години, а затим је благо опао на 33,33% у 2022. години, али се свакако ради о мањем проценту кривичних дела. Овај податак сугерише да тужилаштва у великој мери користе овај механизам код кривичних дела која се односе на заштићене природне ресурсе, што би могло да указује на приступ који фаворизује компензацијске мере уместо класичног кривичног гоњења. Занимљиво је приметити да је код кривичног из чл. 269 КЗ удео примене опортунитета релативно низак. У 2020. години износио је 13,22%, у 2021. 9,80%, а у 2022. години 11,23%. Овај тренд

сугерише нешто рестриктивнији приступ у овим случајевима у односу на друга кривична дела против животне средине.

Значајна је и стопа примене начела опортунитета у случајевима законитог лова (чл. 276 КЗ) и незаконитог риболова (чл. 277 КЗ). У 2020. години, опортунитет је примењен у 15,51% случајева незаконитог лова и 29,16% случајева незаконитог риболова, док су 2021. и 2022. године ти проценти варирали, али су остали релативно високи. Овакав приступ указује на став тужилаштва да се ова кривична дела у великом броју могу решавати кроз алтернативне мере, а не кроз формално суђење. Ипак, код кривичног дела из члана 273., које се у узорку појавило само у 2021. години, проценат одлагања кривичног гоњења је 100%.

Када се посматрају подаци о врстама наложених обавеза осумњиченима, доминантна мера је била уплата новчаног износа. Ова мера је наложена у 91 случају у 2020, 98 у 2021. и чак 126 у 2022. години, што показује тренд раста. Мера отклањања штетне последице или накнаде штете била је значајно ређе изрицана – у 37 случајева у 2020, 29 у 2021. и 21 у 2022. години, што је тренд опадања. Ови подаци сугеришу да се ресторативне мере, које би могле имати директан утицај на смањење последица еколошких кривичних дела, недовољно користе у пракси. Такође, обављање друштвено-корисног или хуманитарног рада као мера практично је занемарена. У све три године ова врста обавезе изрицана је у само неколико случајева (2 у 2020, 1 у 2021. и 1 у 2022. години). Ово може указивати на недостатак институционалног капацитета за спровођење ових мера или на ниску склоност тужилаштва да их користе. Остале мере које је могуће наложити применом начела опортунитета нису изрицане.

Примена начела опортунитета на територији Републике Србије у контексту кривичних дела против животне средине показује неколико важних трендова. Пре свега, удео примене овог механизма остаје релативно стабилан, што указује на институционализовану праксу. Најчешће се примењује у случајевима шумске крађе, незаконитог риболова и уношења опасних материја, док је нешто ређе присутан код кривичног дела из л. 269. КЗ-а. Оно што је посебно значајно јесте да се у највећем броју случајева осумњиченима намеће уплата одређеног новчаног износа, док се ретко користе мере које би имале директан позитиван утицај на животну средину. Такође, обављање друштвено-корисног рада је практично искључено као могућност, што представља потенцијални пропуст у примени ресторативних механизма правде. Да би се унапређена примена начела опортунитета у области заштите животне средине, потребно је повећати фокус на мере које доприносе санирању штете, као и охрабрити тужилаштва да уместо искључиво финансијских казни, осумњиченима налажу активности које би допринеле заштити животне средине.

Следећи корак у анализи биће разматрање података за поједине апелационе судове, како бисмо стекли дубљи увид у регионалне разлике у примени овог института.



### **6.1. Анализа примене начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду**

На територији Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду, примена начела опортунитета у периоду од 2020. до 2022. године показује умерени тренд раста. Укупно је у овом периоду условно одложено 99 кривичних гоњења, што чини 9,96% свих поднетих кривичних пријава. Годишњи подаци откривају постепени раст учесталости примене: у 2020. години 8,40%, у 2021. години 9,82%, а у 2022. години 10,69%. Ово указује на повећану склоност тужилаштва у овом региону да користе овај институт као алтернативу кривичном поступку.

Када се анализирају подаци о појединачним кривичним делима, примећују се значајне разлике у проценту примене начела опортунитета. Највећи проценат примене у односу на број поднетих кривичних пријава забележен је код кривичног дела уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра (чл. 265 КЗ), где је у 2020. години 60% пријава решено условним одлагањем кривичног гоњења, у 2021. години тај проценат је порастао на 66,67%, док је у 2022. години благо опао на 50%. Ово указује на континуирану употребу овог института код дела која се односе на заштићене природне ресурсе, чиме се вероватно настоји постићи компензацијски ефекат без дуготрајног судског поступка. Још један висок проценат примене забележен је код кривичног дела уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја (чл. 266 КЗ), где је у 2020. години чак 100% поднетих пријава решено применом начела опортунитета. У 2021. години тај проценат је износио 20%, док је у 2022. години остао на истом нивоу. Но, укупан број кривичних пријава за ово дело није висок, што оставља последице и на проценте одлагања кривичних гоњења.

Код кривичног дела убијање и злостављање животиња (чл. 269 КЗ) опортунитет је у 2020. години примењен у само 4,84% случајева, али је у 2021. години овај проценат значајно порастао на 19,51%, да би у 2022. години поново пао на 11,43%. Ово указује на неуједначену праксу тужилаштва у односу на ову категорију дела. Код шумске крађе (чл. 275 КЗ), која је једно од најчешћих кривичних дела против животне средине, примена опортунитета кретала се у умереним границама – 8,73% у 2020. години, 7,87% у 2021. и 7,95% у 2022. години. Посебно је занимљив податак о незаконитом лову (чл. 276 КЗ), где је проценат примене опортунитета у 2022. години достигао чак 30,77%. Ово је значајно повећање у односу на 13,33% из 2020. и 13,04% из 2021. године, што може да укаже на промену у приступу тужилаштва према овом кривичном делу.

На нивоу Основног јавног тужилаштва у Новом Саду, примена начела опортунитета је била минимална у 2020. години, без иједног забележеног случаја. Међутим, у 2021. години примењен је у 3 случаја (11,54%), док је у 2022. години примењен у 4 случаја (14,81%). Ово указује на постепено

повећање склоности ка примени овог механизма. Најчешће кривично дело код којег је у овом тужилаштву примењен опортунитет било је шумска крађа, са 20% случајева у 2021. години и 17,65% у 2022. години. Код убијања и злостављања животиња, опортунитет је примењен у 12,50% случајева у обе године.

Када се анализирају наложене обавезе у оквиру примене опортунитета, приметно је да је у 100% случајева наложена мера уплате одређеног новчаног износа, док ниједном није наложена накнада штете или обављање друштвено-корисног рада. Ово указује на ограничену употребу мера које би могле имати директан ефекат на животну средину.

Основно јавно тужилаштво у Суботици показује веома специфичну динамику у примени начела опортунитета. У 2020. години овај механизам је коришћен у 21,42% случајева, што је један од највиших процената у Србији, али могло би се рећи само због укупног броја кривичних дела. У 2021. години примена је значајно опала на 8,33%, да би у 2022. години поново порасла на 41,18%. Ова флукуација указује на специфичне околности или промене у приступу тужилаштва према овом институту.

Као и у Новом Саду, највећи проценат примене опортунитета у Суботици забележен је код кривичног дела шумска крађа, са 25% у 2020. години, 33,33% у 2021. години и 25% у 2022. години. Такође, у 2022. години у 100% случајева (један предмет) примењен је опортунитет код оштећења животне средине (чл. 264 КЗ) и уношења опасних материја у Србију и недозвољеног прерађивања, одлагања и складиштења опасних материја (чл. 266 КЗ).

Код наложених обавеза, примећено је да је у 100% случајева у 2020. и 2022. години наложена уплата одређеног новчаног износа, док је у 2021. години примењена и мера накнаде штете у два случаја. Није забележена примена друштвено-корисног рада, што потврђује општи тренд у Србији да се осумњиченима ретко намећу мере које имају директан утицај на заштиту животне средине.

## ***6.2. Анализа примене начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Београду***

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Београду у периоду од 2020. до 2022. године показује висок проценат примене у односу на остале апелационе регионе у Србији. Укупно је у том периоду 60 кривичних гоњења одложено, што чини 14,76% свих поднетих кривичних пријава. Годишњи подаци показују одређене флукуације – у 2020. и 2022. години тај проценат је био 16,47%, док је у 2021. години опао на 13,63%.

Иако је укупан број предмета мањи у односу на неке друге апелационе регионе, релативни проценат примене начела опортунитета је значајно већи, што указује на склоност тужилаштва у овом региону да у већој мери користе алтернативне механизме уместо формалног кривичног гоњења.

Као и у другим регионима, шумска крађа (чл. 275 КЗ) је најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет. У 2020. години условно одлагање кривичног гоњења примењено је у 10,66% свих поднетих пријава, у 2021. години овај проценат је порастао на 22,85%, док је у 2022. години благо опао на 19,60%. Значајан пораст примене опортунитета забележен је код убијања и злостављања животиња (чл. 269 КЗ). У 2020. години 44,44% свих поднетих пријава решено је применом опортунитета, у 2021. години тај проценат је пао на 17,39%, али је у 2022. години поново скочио на 58,33%. Још један занимљив податак односи се на незаконит лов (чл. 276 КЗ) и незаконит риболов (чл. 277 КЗ). У 2020. години опортунитет је примењен у 66,66% случајева незаконитог лова и 20% случајева незаконитог риболова. У 2021. години проценат је код незаконитог риболова порастао на 80%, док је у 2022. години достигнут максимум – 100% свих поднетих пријава за незаконит риболов решено је применом опортунитета. Посебно је занимљиво што је у 2021. години једини забележени случај загађења животне средине (чл. 260 КЗ) решен применом опортунитета.

Подаци показују да је најчешће наметана мера била уплата новчаног износа. У 2020. години ова мера је примењена у 18 од 20 случајева, у 2021. години у 17 од 20, а у 2022. у 19 од 20. Ово значи да је 95% свих примењених опортунитета у Београду било условљено новчаним уплатама, што је значајно већи проценат него у другим регионима. Са друге стране, мера отклањања штетне последице или накнаде штете је ретко коришћена – у 2020. години само у једном случају, у 2021. години у два случаја, док у 2022. години није забележена примена ове мере. Још ређе је изрицана обавеза обављања друштвено-корисног или хуманитарног рада – у 2020. години у два случаја, у 2021. у једном, а у 2022. поново у само једном случају. Овај тренд указује да, иако се формално нуди могућност за ресторативне мере које би имале директан утицај на животну средину, у пракси тужилаштва углавном прибегавају новчаним казнама, а не мерама које би допринеле санирању штете настале услед кривичних дела. То је генерално случај за територију целе Србије, при чему се остале мере не примењују уопште.

На нивоу Другог основног јавног тужилаштва у Београду, укупно је у периоду од 2020. до 2022. године примењено 8 опортунитета, што чини 22,86% свих поднетих кривичних пријава. Најчешће кривично дело код којег је опортунитет примењен била је шумска крађа, са 16,67% у 2020. години, 25% у 2021. години и 50% у 2022. години, што с једне стране може да укаже на све већу склоност овог тужилаштва да користи алтернативне механизме уместо класичног кривичног поступка, али са друге стране број поднетих кривичних пријава је низак. Још један занимљив податак односи се на незаконит риболов, где је у 2021. години у 100% случајева примењен опортунитет.

Као и на нивоу апелационог подручја у целини, најчешће наметана обавеза била је уплата новчаног износа.

На територији Основног јавног тужилаштва у Обреновцу, која припада Апелационом јавном тужилаштву у Београду, није забележен ниједан случај примене начела опортунитета у периоду од 2020. до 2022. године.

### ***6.3. Анализа примене начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Крагујевцу***

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Крагујевцу у периоду од 2020. до 2022. године показује нижу стопу примене у односу на друге апелационе територије у Србији, са укупним процентом од 9,27% свих поднетих кривичних пријава. Укупно је опортунитет примењен у 131 случају, уз минималне годишње осцилације: 45 случајева у 2020. години (9,14%), 37 у 2021. години (8,16%), и 49 у 2022. години (10,47%). Ова стабилност у процентима сугерише да тужилаштва у овом региону имају конзистентну праксу у примени опортунитета, али такође указује и на опрезнији приступ у односу на неке друге делове Србије, попут Београда или Новог Сада, где је примена овог института учесталија.

Највећи број примењених мера односи се на шумску крађу (чл. 275 КЗ). Опортунитет је код овог кривичног дела примењен у 8,13% свих пријава у 2020. години, 7,50% у 2021. години, и 9,40% у 2022. години. Ови подаци показују да се шумска крађа доследно решава кроз опортунитет, али у нешто нижем проценту у односу на друге регионе. Са друге стране, код убијања и злостављања животиња (чл. 269 КЗ), опортунитет је примењен у само једном предмету годишње, што у процентима износи 0,20% до 0,21% свих поднетих кривичних пријава. Овај податак сугерише да се тужилаштва у овом региону ређе одлучују за примену опортунитета код ових дела у односу на, на пример, београдску апелациону територију, где су проценти били знатно виши. Примена опортунитета је такође ограничена код кривичног дела из чл. 266 КЗ, са само једним случајем годишње (0,20% до 0,21%). Ово може указивати на строжи приступ у процесуирању ових дела, при чему се опортунитет ретко користи као алтернатива кривичном поступку. Код незаконитог лова (чл. 276 КЗ) и незаконитог риболова (чл. 277 КЗ), опортунитет је примењен у само два случаја незаконитог лова у 2022. години (0,42%) и једном случају незаконитог риболова у свакој од анализираних година (0,20% до 0,21%). Ово указује на ретку употребу опортунитета у овим категоријама дела, што се може објаснити или нижим укупним бројем поднетих пријава или рестриктивнијом политиком кривичног гоњења.

Најчешћа мера која је наложена осумњиченима путем опортунитета је уплата одређеног новчаног износа. У 2020. години она је наложена у 42 од 45 случајева, у 2021. години у 35 од 37, а у 2022. у 44 од 49 случајева. Ово значи да је уплата одређеног новчаног износа била услов за одлагање кривичног гоњења у преко 90% случајева, што је у складу са трендовима у другим регионима. Мера отклањања штетне последице-надокнаде штете је значајно ређе

примењена. У 2020. години наложена је у 9 случајева, у 2021. у 4, а у 2022. у 6. Ово показује тенденцију опадања ове мере, што може указивати на мањи фокус тужилаштва на ресторативну правду и директну санацију последица кривичних дела. Најзначајнији податак у овом контексту односи се на недостатак примене мере обављања друштвено-корисног или хуманитарног рада, која није наложена ни у једном случају током анализираног периода. Ово је у складу са општим трендом у Србији, али такође представља пропуст у примени алтернативних мера које би могле имати директан позитиван утицај на животну средину.

На територији Основног јавног тужилаштва у Крагујевцу, примена опортунитета је била нешто изнад просека за овај апелациони регион, са укупним процентом од 19,09% свих поднетих кривичних пријава. Најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет била је шумска крађа, са 20% у 2020. години, 26,66% у 2021. и 13,15% у 2022. години. Убијање и злостављање животиња имало је ниже стопе примене опортунитета, са 33,33% у 2020, 14,28% у 2021. и 33,33% у 2022. години.

У Основном јавном тужилаштву у Новом Пазару, примена опортунитета је била нижа него у Крагујевцу, са укупним процентом од 8,94% свих поднетих кривичних пријава. Опортунитет је најчешће примењиван код шумске крађе, и то у 11,76% случајева у 2020, 11,11% у 2021. и 9,09% у 2022. години. Као и у остатку овог региона, најчешћа наложена мера била је уплата одређеног новчаног износа, која је примењена у 100% случајева. Отклањање штетне последице није наложено ни у једном случају, што значи да су осумњичени избегли било какву директну обавезу санације штете.

#### ***6.4. Анализа примене начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Нишу***

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Нишу у периоду од 2020. до 2022. године показује нижу учесталост у поређењу са другим апелационим подручјима, са укупним процентом од 8,90% свих поднетих кривичних пријава. Укупно је опортунитет примењен у 99 случајева, уз благе годишње варијације: 35 случајева у 2020. години (8,30%), 32 у 2021. години (11,58%), и 32 у 2022. години (9,97%). Овај релативно стабилан тренд указује на конзистентну праксу тужилаштва у овом региону, али такође на рестриктивнији приступ у односу на друге апелационе јединице, попут Београда или Новог Сада, где је проценат примене био виши.

Као и у остатку Србије, шумска крађа (чл. 275 КЗ) је најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет. У 2020. години опортунитет је примењен у 6,21% свих пријава, у 2021. години у 8,01%, а у 2022. години у 5,13%. Ови подаци указују на пад примене у последњој години, што може бити последица промене тужилачке праксе или смањења броја предмета ове врсте. Код убијања и злостављања животиња (чл. 269 КЗ), опортунитет је примењен у

само 2 случаја у свакој години, што у процентима износи 0,62% у 2020, 0,76% у 2021. и 0,30% у 2022. години. Ово су изузетно ниске вредности, што указује на то да се ова кривична дела у овом региону углавном воде кроз формални кривични поступак, а не кроз алтернативне механизме. Примена опортунитета је нешто учесталија код незаконитог лова (чл. 276 КЗ), са 0,93% у 2020. години, 1,14% у 2021. години, и ниским процентом у 2022. години. Занимљиво је да је у 2022. години примећен пораст примене опортунитета код уношења опасних материја у Србију и њиховог недозвољеног складиштења (чл. 266 КЗ), где је у 36,84% случајева донета одлука о одлагању кривичног гоњења. Ово је значајно виша стопа у односу на остала кривична дела, што може указивати на то да се у овом региону ова кривична дела неретко решавају кроз опортунитет, можда због ресторативних механизма које могу применити осумњичени.

Као и у остатку Србије, најчешће наложена мера је уплата одређеног новчаног износа, која је примењена у 20 од 35 случајева у 2020. години, 21 од 32 у 2021. години, и 28 од 32 у 2022. години. Ово значи да је уплата одређеног новчаног износа била најчешћа мера у 75% до 90% свих случајева, што је у складу са трендовима у другим регионима. Отклањање штетне последице-надокнада штете је била знатно ређе примењена мера. У 2020. години ова мера је наложена у 21 случају, у 2021. години у 20 случајева, а у 2022. у само 11 случајева. Ово показује тренд опадања примене мера које имају директан ефекат на животну средину, што представља потенцијални недостатак у тужилачкој пракси. Најзначајнији податак односи се на изостанак примене мере обављања друштвено-корисног или хуманитарног рада, која није примењена ни у једном случају током анализираниог периода. Ово је у складу са општим трендом у Србији, али представља пропуст у примени алтернативних мера које би могле имати директан позитиван утицај на животну средину.

На територији Основног јавног тужилаштва у Нишу, примена опортунитета је била нешто изнад просека за овај апелациони регион, са укупним процентом од 11,36% свих поднетих кривичних пријава. Шумска крађа је и овде најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет, са 6,06% у 2020. години, 25,00% у 2021. и 4,17% у 2022. години. Када је реч о наложеним мерама, уплата одређеног новчаног износа је примењена у 100% случајева. Ово значи да ниједан осумњичени није имао обавезу отклањања штетне последице настале кривичним делом, што је значајан недостатак у примени ресторативних механизма.

На територији Основног јавног тужилаштва у Лесковцу, примена опортунитета је била неколико процената виша у односу на остале делове нишке апелационе територије, са укупним процентом од 12,50% свих поднетих кривичних пријава. Као и у остатку региона, шумска крађа је најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет, са 4,92% у 2020. години, 10,00% у 2021. и 20,59% у 2022. години. Најчешће наложена мера била је уплата одређеног новчаног износа, која је примењена у 100% случајева у 2020.

и 2022. години, док је у 2021. години примењена у 66,67% случајева, а у 33,33% случајева је наложена мера отклањања штетне последице-надокнаде штете.

## 7. Закључак

Анализа броја кривичних пријава даје бољи увид у контекст у којем се примењује начело опортунитета у Србији. Будући да је шумска крађа убедљиво најчешће кривично дело против животне средине, очекивано је да се управо у овој категорији највише примењује опортунитет. Доступни подаци показују да је у просеку око 10% свих случајева шумске крађе решено применом начела опортунитета, што је у складу са политиком рационализације кривичних поступака и смањења оптерећења правосудног система.

С друге стране, код злостављања животиња, где је број кривичних пријава у значајном порасту, примена опортунитета је релативно ниска у неким регионима (као што је Ниш), док је у другим, попут Београда, ова мера коришћена у већем броју случајева. Ово указује на регионалне разлике у приступу процесуирању ових дела.

Иако је број кривичних пријава за загађење животне средине низак, подаци о примени опортунитета код ових дела показују значајну варијабилност по регионима. На пример, у појединим областима, као што је Ниш, опортунитет је примењен у чак 36,84% случајева уношења опасних материја у Србију, док је у другим регионима ово кривично дело процесуирано углавном кроз формалне судске поступке. Такође, анализа показује да се у случајевима примене начела опортунитета готово увек као мера налаже уплата одређеног новчаног износа, док се мере попут отклањања штетне последице или обављања друштвено-корисног рада ретко користе. Ово указује на то да тужилаштва у Србији опортунитет углавном виде као механизам финансијске компензације, а не као средство за директну санацију штете проузроковане кривичним делом.

Ова анализа поставља основу за даље разматрање ефективности опортунитета као механизма кривичне политике у области заштите животне средине. Да ли овај инструмент у довољној мери служи циљевима ресторативне правде, или је неопходно реформисати начин његове примене? Ово питање остаје отворено за даљу дискусију, узимајући у обзир како правне оквире, тако и резултате у пракси.

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду показује умерени тренд раста, али уз значајне разлике међу основним тужилаштвима. Док је у Суботици овај механизам коришћен у високим процентима, у Новом Саду је био знатно ређи. Углавном се примењује код шумске крађе и кривичних дела која укључују заштићена природна добра, а новчана уплата остаје доминантна мера, док се еколошки ресторативне мере ретко користе.

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Београду значајно је изнад просека у односу на друге делове

Србије, како у апсолутним бројевима, тако и у процентима, али треба водити рачуна да је број кривичних пријава знатно мањи него у неким другим деловима Србије. Најчешће се овај механизам користи код шумске крађе, убијања и злостављања животиња и незаконитог риболова. Упркос високој примени, најчешћа санкција остаје уплата новчаног износа, док се мере које би могле имати директан утицај на заштиту животне средине (санација штете или обављање еколошких радова) ретко користе.

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Крагујевцу показује неколико важних карактеристика:

- Нижа учесталост примене опортунитета у односу на друге регионе – проценат од 9,27% је знатно нижи него у Београду или Новом Саду, што указује на рестриктивнији приступ у овом региону.

- Шумска крађа је најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет, док су друга кривична дела, попут злостављања животиња или загађења животне средине, знатно ређе обухваћена овим механизмом.

- Најчешћа наложена мера је уплата одређеног новчаног износа, док се мере које би допринеле директној санацији штете (попут отклањања штетне последице-надокнаде штете) знатно ређе примењују.

- Обављање друштвено-корисног или хуманитарног рада није примењено ни у једном случају, што представља пропуштену прилику за ефикаснију примену ресторативне правде.

Иако је примена опортунитета у овом региону стабилна, главни изазов остаје ограничена употреба мера које би имале директан утицај на заштиту животне средине.

Примена начела опортунитета на територији Апелационог јавног тужилаштва у Нишу показује ниже стопе примене у односу на друге регионе у Србији, уз веома рестриктиван приступ у погледу мера које се налажу осумњиченима. Шумска крађа је најчешће кривично дело код којег је примењен опортунитет. Уплата одређеног новчаног износа је доминантна мера, док је отклањање штетне последице значајно ређе примењивано. Ниједан случај није укључивао меру обављања друштвено-корисног или хуманитарног рада, што представља пропуст у примени ресторативних мера.

Анализа броја кривичних пријава у Србији показује опадајући тренд у укупном броју пријава, али и значајне промене у структури пријављених кривичних дела. Шумска крађа остаје доминантна, али је њен удео у укупном броју пријава у благом паду, док нека кривична дела, попут злостављања животиња и оштећења животне средине, бележе раст. Ови подаци су кључни за разумевање примене начела опортунитета, које се најчешће примењује код шумске крађе и ређе код тежих еколошких прекршаја. Остаје питање како даље унапредити примену овог института како би био ефикаснији у заштити животне средине. Међутим, сматрамо да је чињеница да стање у Србији није између казне и репарације, него пре у зони некажњивости за суштинска кривична дела против животне средине.



*Veljko Turanjanin, Ph.D., Associate Professor  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **BETWEEN PUNISHMENT AND REPARATION: THE OPPORTUNITY PRINCIPLE AND ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

### ***Summary***

*This paper examines the application of the principle of prosecutorial opportunity (opportunitas) in criminal proceedings in the Republic of Serbia, with a particular focus on environmental crimes. The author analyzes the legal framework and practical implementation of conditional non-prosecution, highlighting the growing importance of this mechanism in enhancing procedural efficiency. Special emphasis is placed on the prosecutor's discretionary role in assessing the public interest and the types of imposed obligations, including financial payments, damage restitution, and community service. Based on data from 2020 to 2022, the analysis reveals that financial contributions are the most commonly imposed measure, while obligations with direct environmental impact are largely underutilized. Regional discrepancies in prosecutorial practice further emphasize the need for harmonization. The paper concludes that while the opportunity principle represents a valuable tool in Serbia's criminal justice system, its potential in addressing environmental crime remains underexploited. A shift toward restorative justice measures is advocated as essential for achieving sustainable development goals.*

**Key words:** *opportunity principle, criminal prosecution, environment, public prosecutor, restorative justice, environmental crime, Serbia.*

### **Литература**

- Бејатовић, С., Докић, С., Турањанин, В., Чворовић, Д., Алимпић, М., Вучковић, Б., Милорадовић-Бјелица, Н., *Кривична дела против животне средине и казнена политика (норма, пракса и мере унапређења)*, Београд, 2024.
- Бејатовић, С., *Мере за повећање ефикасности и поједностављење кривичног поступка*, Зборник радова: *Основне карактеристике Предлога новог југословенског кривичног законодавства*, Београд, 2000.

- Бејатовић, С., *Трајање кривичног поступка као квалитативна компонента његове ефикасности и његов утицај на превенцију криминалитета*, Зборник радова: *Деликти насиља*, Београд, 2002.
- Бејатовић, С., *Споразум о признању кривичног дела и друге поједностављене форме поступања у кривичном процесном законодавству Србије као Инструменти нормативне ефикасности кривичног поступка*, Зборник радова: *Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савета Европе*, књ. 4, Крагујевац, 2009.
- Бркић, С., *Поједностављене форме кривичног поступања и поступак њиховог озакоњења у Републици Србији*, Зборник радова: *Законодавни поступак и казнено законодавство*, Београд, 2009.
- Бркић, С., *Рационализација кривичног поступка и упрошћене процесне форме*, Нови Сад, 2004.
- Бубаловић, Т., *Нови концепт и нова законска рјешења у Закону о казненом поступку Републике Хрватске од 15. 12. 2008. године*, Анали Правног факултета Универзитета у Зеници, вол. 3, бр. 6/2010.
- Damaška, M., *Negotiated Justice in International Criminal Courts*, International Journal of Criminal Justice, vol. 2, 2004.
- Ђокић, И., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, Зборник радова: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања*, III део, Београд, 2009.
- Илић, Г., *Порекло и искуства Србије са јавнотужилачком истрагом*, Зборник радова: *Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Београд, 2013.
- Киурски, Ј., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, Београд, 2019.
- Krapac, D., *Some Trends in Continental Criminal Procedure in Transition Countries of South-Eastern Europe*, у зборнику: Jackson, J., Langer, M., Tillers, P. (yp.), *Crime, Procedure and Evidence in a Comparative and International Context – Essays in Honour of Professor Mirjan Damaška*, Oxford – Portland, 2008.
- Laudan, L., *Truth, Error, and Criminal Law*, Cambridge, 2006.
- Mitsilegas, V., *EU Criminal Law*, Hart, 2022.
- Павишић, Б., *Нови хрватски закон о казненом поступку*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, вол. 15, бр. 2/2008.
- Pizzi, W., *Trials without Truth: Why Our System of Criminal Trials Has Become an Expensive Failure and What We Need to Do to Rebuild It*, New York and London, 1999.
- Приручник за примену начела опортунитета кривичног гоњења*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2019.
- Радуловић, Д., *Ефикасност кривичног поступка и њен утицај на сузбијање криминалитета*, Зборник радова: *Реалне могућности кривичног законодавства у сузбијању криминалитета*, Београд, 1997.
- Ранђеловић, В., *Екоцид у међународном и националном кривичном праву*, Крагујевац, 2025.
- Rose, D., *In the Name of the Law: The Collapse of Criminal Justice*, London, 1996.
- Roxin, C., *Strafrecht-Algemeiner Teil*, Band I, Verlag C.H.Beck Munchen, 2006.
- Tulkens, F., *Negotiated Justice*, у: M. Delmas-Marty, J. R. Spencer (yp.), *European Criminal Procedures*, Cambridge, 2002.
- Turanjanin, V., *The Principle of Immediacy Versus the Efficiency of Criminal Proceedings: Do Changes in the Composition of the Trial Panel Violate the Right to a Fair Trial?*, Nordic Journal of Human Rights, 39(1)/2021, <https://doi.org/10.1080/18918131.2021.1923242>.

Циглер, С., *Тезе о економичности кривичног поступка*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1–2/2009.

Чворовић, Д., *Криминално-политичка оправданост, сврха и облици начела опортунитета кривичног гоњења*, Зборник радова: *Опортунитет кривичног гоњења*, Београд, 2009.

Фелсон, М., *Злочин и свакодневни живот*, Београд, 2011.